

ELEKTRYCZNOŚĆ STATYCZNA

Powstawanie zagrożeń elektrostatycznych

**Źródło zagrożeń elektrostatycznych –
wyładowanie elektrostatyczne (ESD) -
wyładowanie elektryczne w powietrzu,
neutralizujące skumulowany nadmierny ładunek
elektrostatyczny**

**Ładunek może być zgromadzony na powierzchni
materiału nieprzewodzącego stałego
(litego, sypkiego, pyłu, lodu, śniegu) lub
ciekłego (ciecz w naczyniu, ciecz rozpylona)**

Rodzaje zagrożeń elektrostatycznych – zagrożenia wypadkowe:

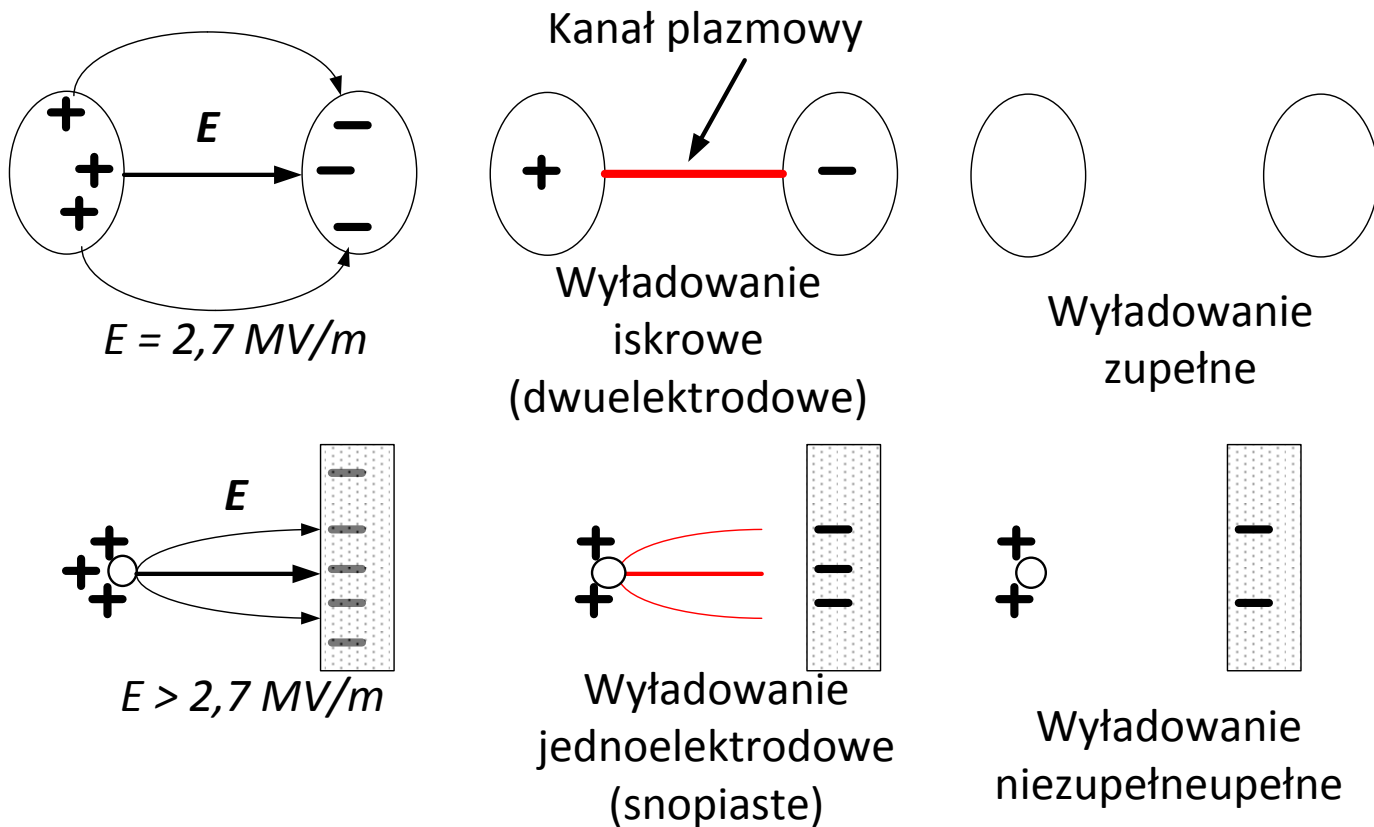
1. Rażenia elektrostatyczne

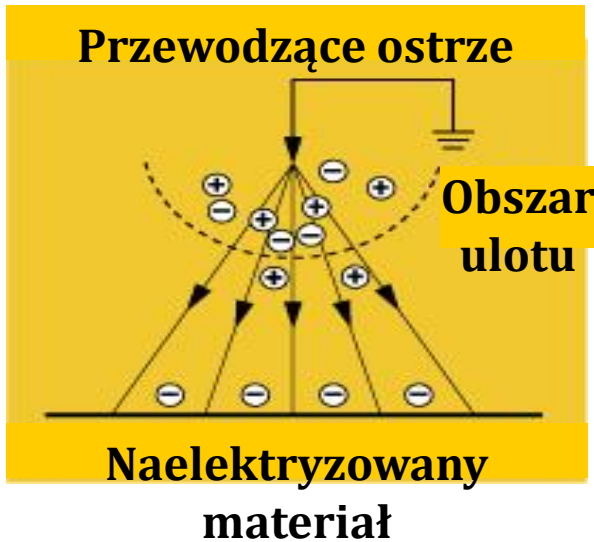

2. Inicjacja zapłonu atmosfer wybuchowych

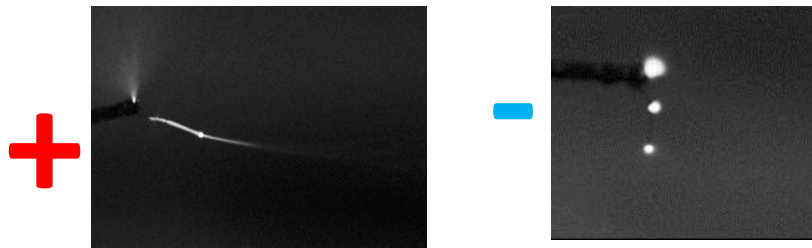

**Warunek powstania wyładowania elektrostatycznego:
natężenie pola elektrycznego E , lokalnie przekracza
wytrzymałość dielektryczną powietrza (ok. 2,7 kV/m)**

Wyładowania ulotowe (koronowe)

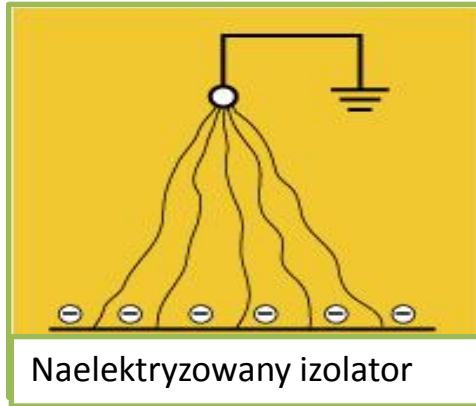

Między ostrzem lub krawędzią przewodnika (o średnicy krzywizny $d < 5 \text{ mm}$), a naelektryzowanym izolatorem

(U - od kilku kV wzwyż) Podejrzane o możliwość zapalenia tylko najczulszych mediów ($MEZ < 0,01 \text{ mJ}$), np. mieszaniny wodoru z powietrzem, zapala atmosfery ze zwiększonym stężeniem tlenu

Stosowane do neutralizacji ładunku elektrostatycznego na powierzchni dielektryków

Wyładowanie snopiaste

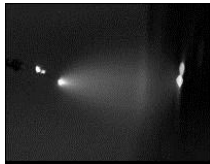

Zachodzi między przewodnikiem (o średnicy krzywizny od 5 mm do 5 cm) a naelektryzowanym izolatorem.
($U_{\min}$ rzędu kilkunastu kV)

Energia wyładowania **do 4 mJ**

zapalają **tylko** atmosfery wybuchowe **gazowe** i zawierające **pary ciecchy palnych** np. węglowodory,

Nie zapalają atmosfer pyłowych, pod warunkiem braku w nich par i gazów palnych!!!!!!.

Izolatorem naelektryzowanym może być także powierzchnia cieczy palnej, np. benzyna w cysternie lub zbiorniku

Wyładowania niezupełne, jednoelektrodowe, nie rozładowują całej powierzchni naelektryzowanej

Wyładowania stożkowe

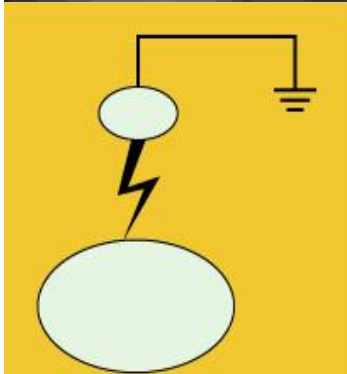
Wyładowanie między powierzchnią pryzmy **dielektryka sypkiego** w metalowym zbiorniku a ścianami zbiornika, po powierzchni pryzmy, w trakcie napełniania

Rozładowuje niewielką część powierzchni

Maksymalna energia wyładowania **do kilkunastu mJ**

Zapalają gazy, pary palne i niektóre pyły

Wyładowanie iskrowe (pojemnościowe)

Naelektryzowany
przewodnik

Jedną z elektrod może
być ciało pracownika

Zachodzi między przewodnikami o różnych potencjałach ($U > 300 \text{ V}$, $E > 3 \text{ MV/m}$), o średnicach krzywizn większych od 5 cm (2 cm)

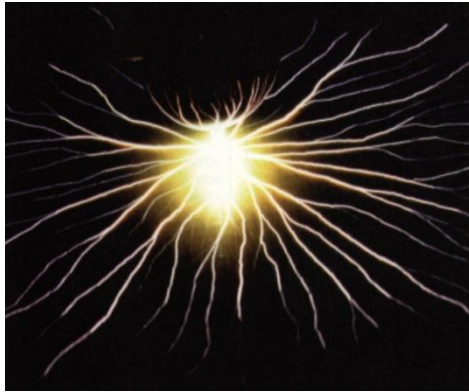
Duże energie (do 1 J i większe), **zapalają wszystkie rodzaje mediów**. (90% zapłonów pyłów powodowanych przez ESD wywołują wyładowania iskrowe)

$$W = CU^2/2$$

Wyładowania zupełne, dwuelektrodowe, rozładowuje obiekt naelektryzowany

Wyładowanie snopiaste rozprzestrzeniające się

0,5 m

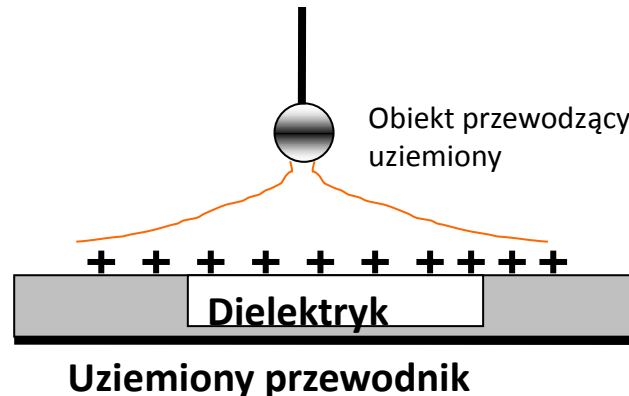
Przebite 100 μm
warstwy poliwęglanu,
G. Lüttgens'a

- między dwoma przeciwległymi powierzchniami naelektryzowanego cienkiego dielektryka (poniżej 10 mm), o wytrzymałości na przebicie powyżej 4 kV, przy gęstości ładunku $>250 \mu\text{C}/\text{m}^2$

Występuje przy przebiciu dielektryka lub zbliżeniu do jego powierzchni obiektu przewodzącego

Bardzo niebezpieczne,

zapalają wszystkie rodzaje mediów, niebezpieczne dla człowieka, energia może znacznie przekraczać 10 J.

1. Wyładowania iskrowe -

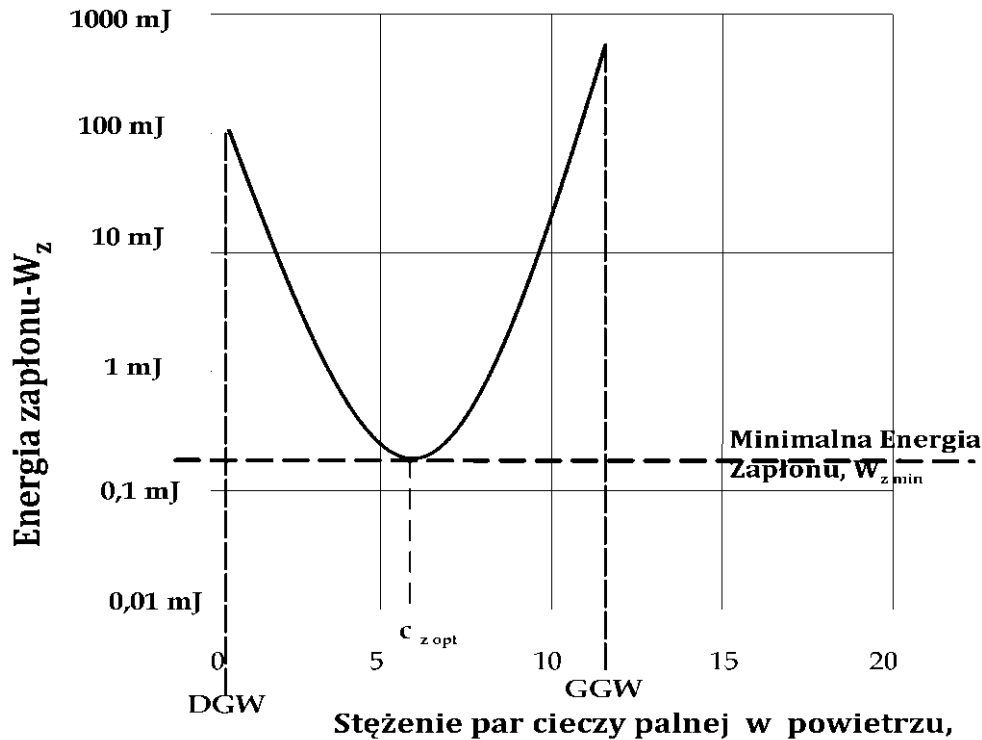
- **zmostkowanie i uziemienie** wszystkich obiektów przewodzących
- stosowanie uziemionych podłóg przewodzących
- stosowanie przez pracowników obuwia i odzieży antystatycznej
- **nie** stosowanie FIBC typu A

2. Wyładowania snopiaste rozprzestrzeniające się –

- unikania pokrywania powierzchni przewodzących pokryciami dielektrycznymi, zwłaszcza cieńszymi niż 10 mm,
- cienkie pokrycia muszą mieć wytrzymałość dielektryczną mniejszą od 4 kV
- **nie** stosowanie FIBC typu A

3. Wyładowania snopiaste

- unikanie stosowania materiałów dielektrycznych lub ograniczenie ich pola powierzchni
- ograniczanie szybkości procesów i transportu
- stosowanie relaksatorów i czasów uspokojenia
- środki jak w p. 1.
- zapobieganie zbliżaniu do naelektryzowanych dielektryków obiektów przewodzących
- zwiększanie przewodności materiałów dielektrycznych, zapewnienie uziemienia zbiornikom wszelkich wielkości, w których przechowuje się materiały dielektryczne.....

Atmosfera wybuchowa:

mieszanina substancji palnych w postaci gazów, par, mgieł lub pyłów z powietrzem w warunkach atmosferycznych, w której po zapaleniu spalanie rozprzestrzenia się na całą nie spaloną mieszaninę

- atmosfera pyłowa: substancją palną jest mieszanina łatwopalnego pyłu lub włókien z powietrzem,
- atmosfera gazowa: substancją palną jest palny gaz, lub pary.

Wysokoczułe materiały detonacyjne	0,001 – 0,1 mJ
Mieszanki par/gazów z tlenem	0,002 – 0,1 mJ
Mieszanki par z powietrzem	0,1 – 1.0 mJ
Chmury pyłowe	1,0 – 5 000 mJ

Ocena własności zapłonowych atmosfer wybuchowych

- **Minimalna Energia Zapłonu (MEZ), (ang. MIE)**
- **Minimalny Ładunek zapalający (ang. MIQ)**

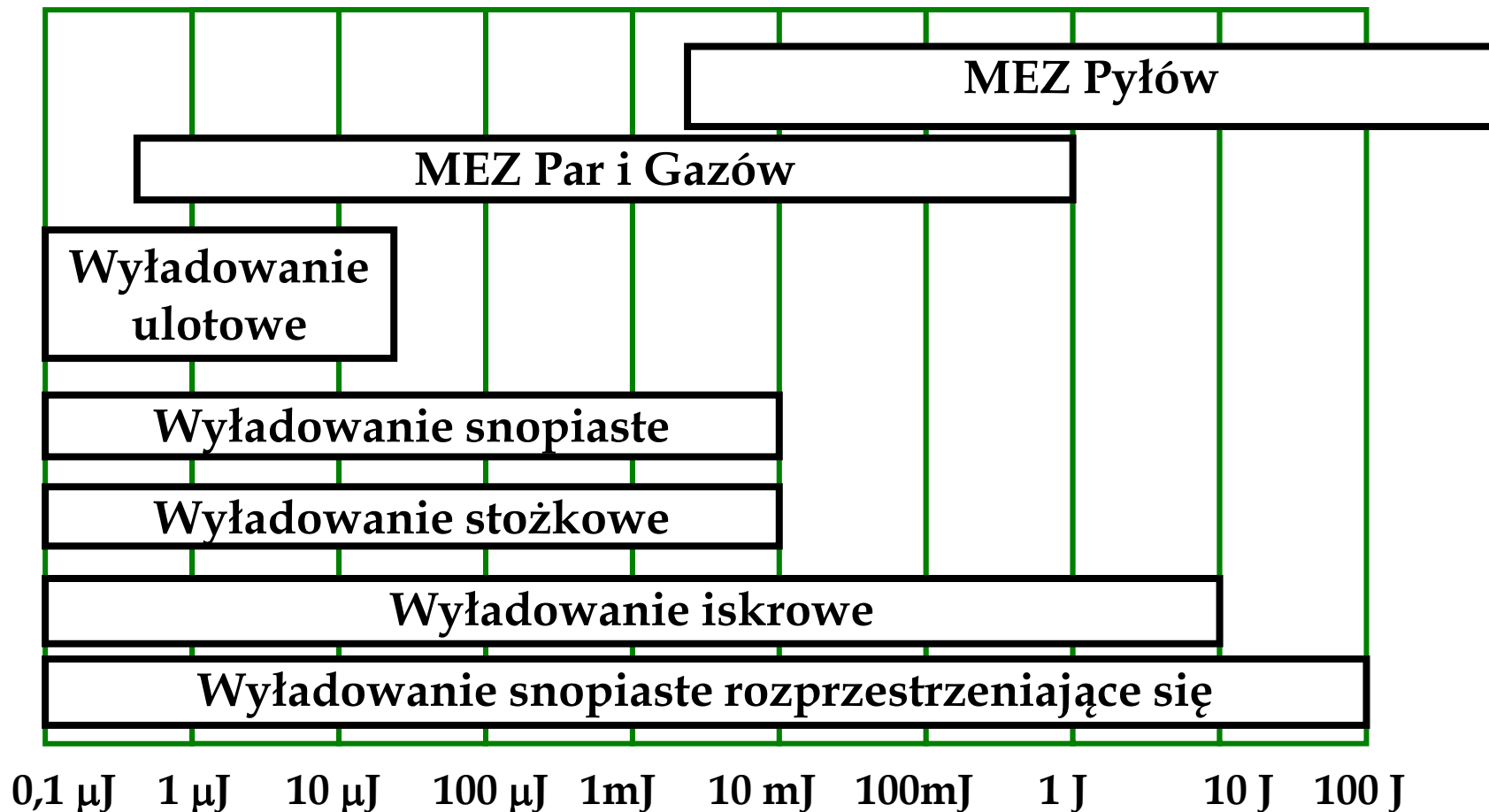
MEZ – najmniejsza energia zgromadzona w pojemności kondensatora elektrycznego, wystarczająca do wywołania zapłonu atmosfery wybuchowej o optymalnym składzie, w czasie wyładowania iskrowego między elektrodami zasilanymi z tego kondensatora.

MIQ – najmniejsza wartość ładunku elektrycznego transferowanego w czasie wyładowania ES kondensatora elektrycznego, wystarczająca do wywołania zapłonu atmosfery wybuchowej o optymalnym składzie, w czasie wyładowania elektrostatycznego

Iskra jest wytwarzana przez elektrostatyczne wyładowanie iskrowe:

dla gazów i par cieczy palnych – pojemnościowe, dla pyłów – pojemnościowe i pojemnościowo - indukcyjne

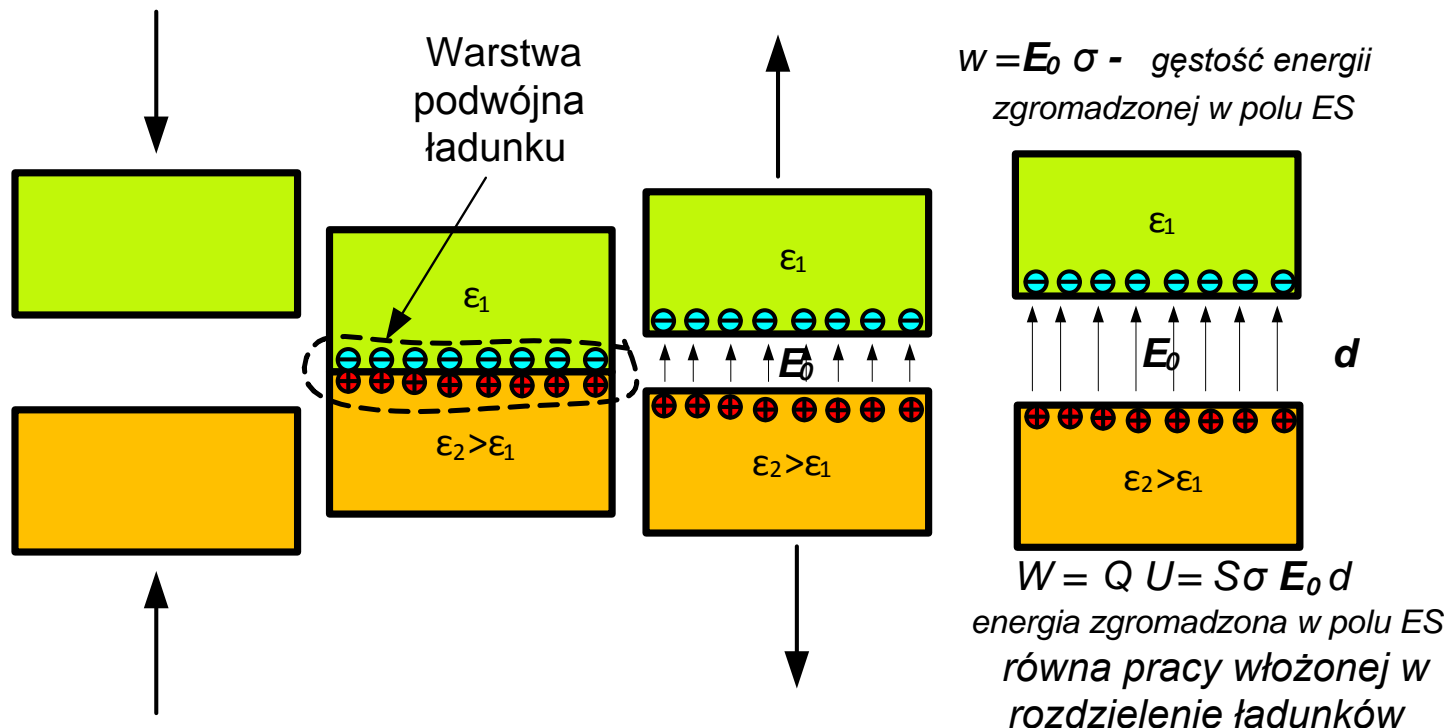
Porównanie energii wyładowań i MEZ

Najistotniejsze mechanizmy elektryzacji:

- Przez kontakt i tarcie
- Przez indukcję
- Przez przewodzenie (przy zetknięciu obiektów przewodzących lub częściowo przewodzących)

Elektryzowanie przez kontakt

Do naelektryzowania **obiekту konieczne jest dostarczenie energii do układu** – w układzie pozostającym w bezruchu, nie eksponowanym na działanie zewnętrznego pola ES, elektryzacja nie zachodzi.

Typowe procesy technologiczne silnie elektryzujące:

1. Transport pneumatyczny w metalowych rurociągach rozdrobnionych dielektryków
2. Transport cieczy rurociągami
3. Rozdrabnianie i przesiewanie materiałów stałych i ciekłych
4. Transport taśmociągami
5. Rozbryzgiwanie i rozchlapywanie cieczy
6. Przesypywanie, przelewanie, mieszanie materiałów ciekłych i stałych sypkich, filtracja
7. Poruszanie się pracowników i transportu zakładowego po syntetycznych nawierzchniach
8. Wstawanie pracowników z syntetycznych siedzisk, przebieranie się
9. Wszelkie inne procesy w których dochodzi do kontaktu i tarcia wzajemnego dielektryków lub dielektryków i przewodników

Zdolności elektryzacyjne niektórych procesów technologicznych

Proces technologiczny	Gęstość ładunku na jednostkę masy, $\mu\text{C}/\text{kg}$
przesiewanie	10^{-3} do 10^{-5}
przesypywanie	10^{-1} do 10^{-3}
transportowanie przez obracający się ślimak	1 do 10^{-2}
mielenie	1 do 10^{-1}
rozdrabnianie mikrocząsteczkowe	10^2 do 10^{-1}
transport pneumatyczny	10^3 do 10^{-1}

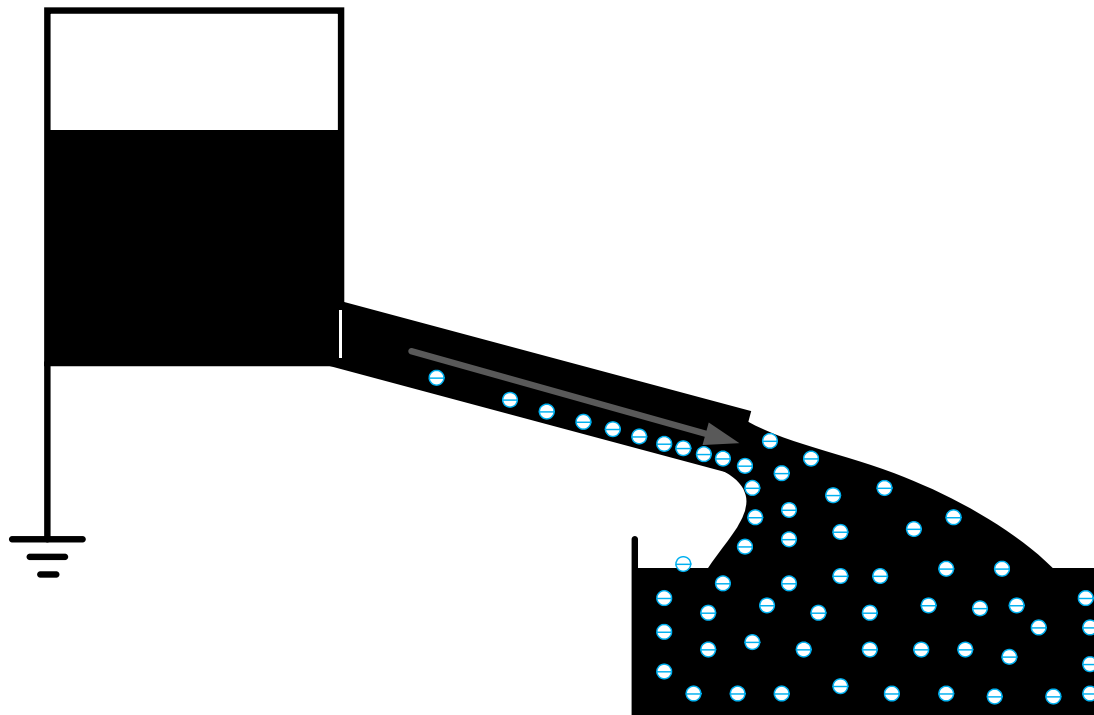
Szereg tryboelektryczny

Szereg tryboelektryczny dla wybranych materiałów wg (3)

1.	Skóra (++)	8.	Jedwab	15.	Twarda guma	22.	Polietylen
2.	Futro królicze	9.	Aluminium	16.	Nikiel, Miedź	23.	Polipropylen
3.	Szkło	10.	Papier	17.	Brąz, Srebro	24.	PCW
4.	Ludzkie włosy	11.	Bawelna(0)	19.	Złoto, Platyna	25.	Krzem
5.	Nylon	12.	Stal (0)	19.	Poliester	26.	Teflon (- -)
6.	Wełna	13.	Drewno (0)	20.	Styren		
7.	Ołów	14.	Bursztyn	21.	Poliuretan		

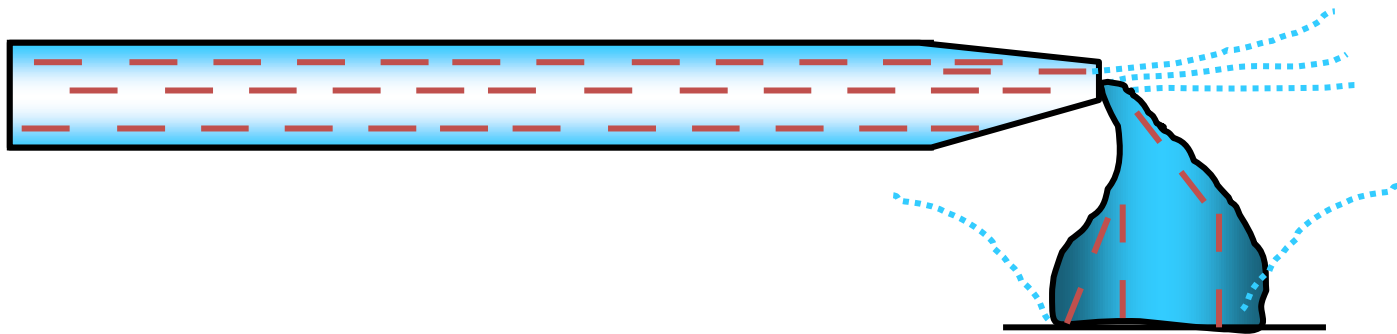

Silna elektryzacja przy tarciu materiałów sypkich lub cieczy o metalowe rury i zsypy

Elektryzacja cieczy

Przepływ w przewodach,
rozpylanie, rozbryzgiwania, mieszanie

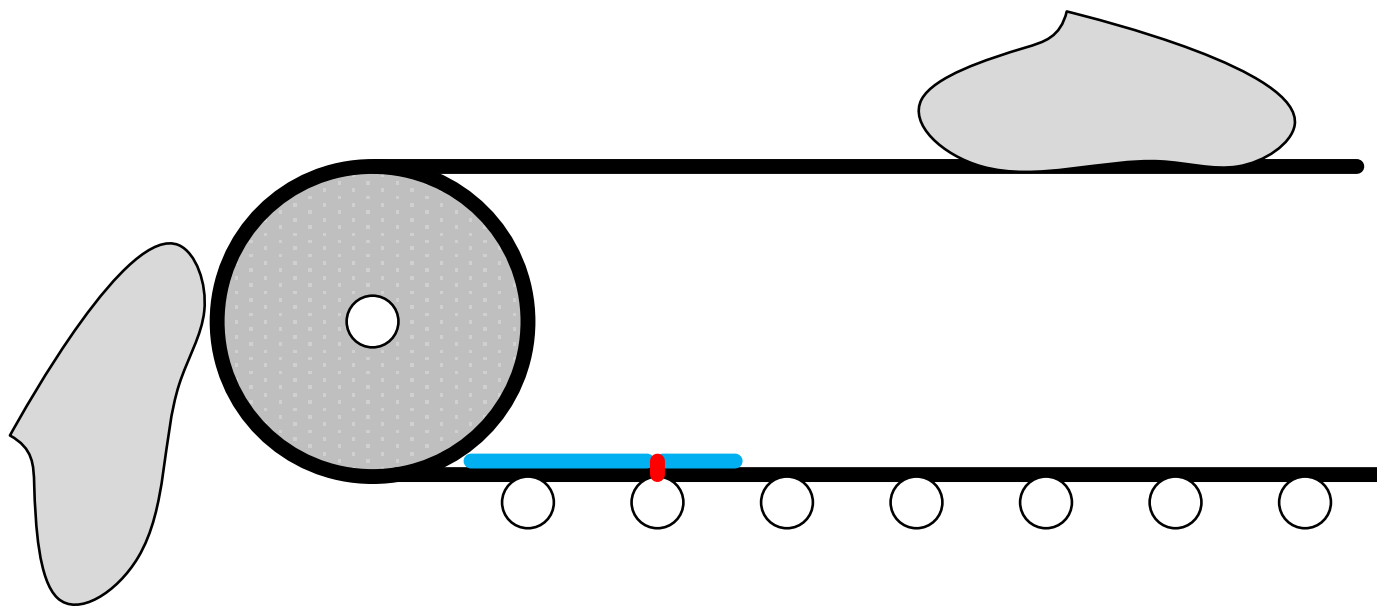

Ciecz płynąca w rurach przy przepływie laminarnym
Wartość uzyskiwanego ładunku = $5 \text{ v [m/s] , } \mu\text{C/m}^3$

Elektryzowanie i wyładowania przy gromadzeniu masowym materiałów sypkich

Wyładowania snopiaste rozprzestrzeniające się na taśmociągach

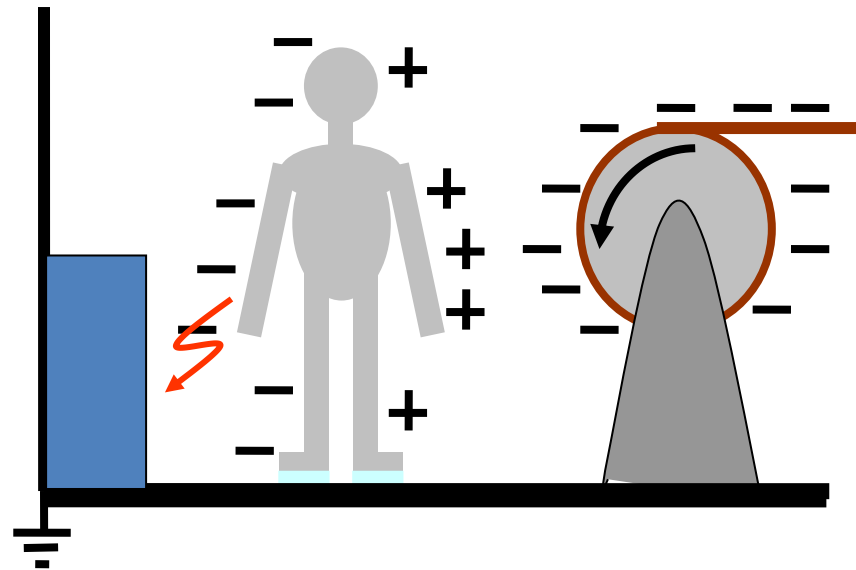
Elektryzacja przy przepływie gazów (gaz sam nie elektryzuje się) elektryzują się cząstki pyłu, lodu lub ciecży w nim zawieszone

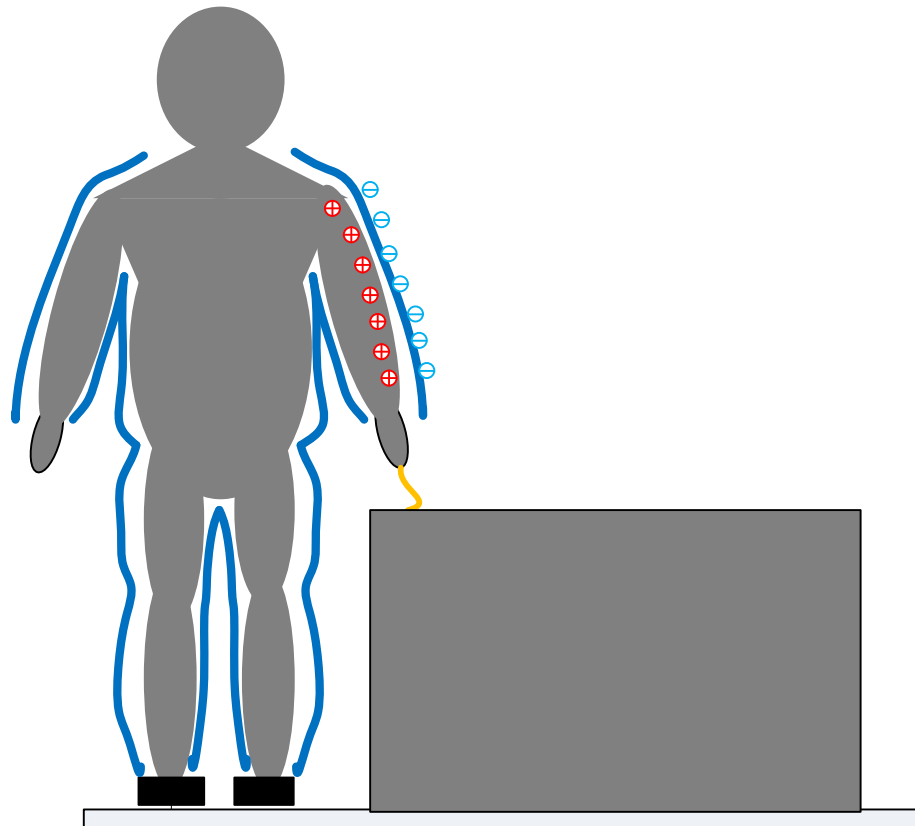
Gaz płynący w przewodach zawierający
cząstki fazy dyspersyjnej

1. Cząstki przy zderzeniach z przewodem, między sobą, elektryzują się
2. Gaz gwałtownie rozprężany ochładza się i zamraża pary, tworząc krople i lód, silnie elektryzujące się

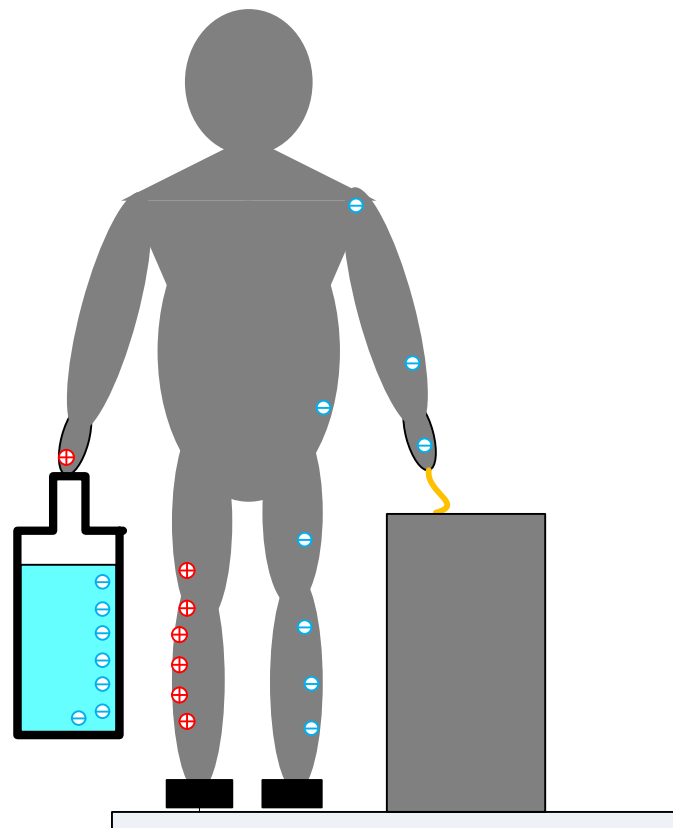
Elektryzacja przez indukcję – elektryzowanie się obiektów przewodzących w polu elektrostatycznym – rozsunięcie ładunków na powierzchni obiektu naelektryzowanego

Wyładowanie iskrowe z ciała człowieka (odizolowanego od podłoża),
naelektryzowanego przez indukcję od ładunku zebranego na powierzchni
nieprzewodzącej odzieży

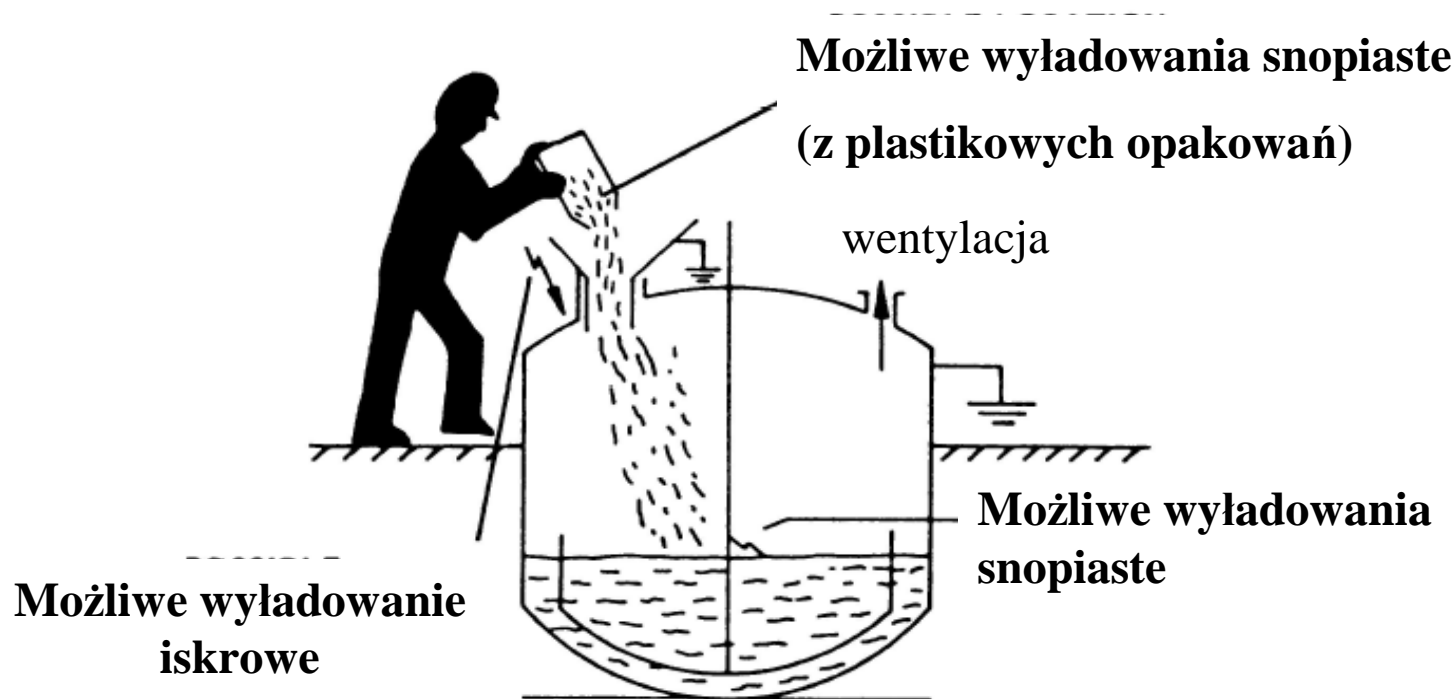

Wyładowanie iskrowe z ciała człowieka (odizolowanego od podłoża),
naelektryzowanego przez indukcję od ładunku zebranego w
nieprzewodzącej kanistrze z naelektryzowaną cieczą

Zagrożenie przy dosypywaniu materiału sypkiego do reaktora

Zbliżanie metalowych czerpaków, łat, sond do powierzchni naelektryzowanej cieczy palnej na skutek ruchu (transportu, mieszania, itp. grozi wyładowaniem snopiastym i zapłonem par cieczy. Należy odczekać przez tzw. czas uspokojenia, zależny od

